

شیوع سوء مصرف مواد و عوامل زمینه ساز آن در بین دانشجویان

مهدی ولی پور^۱، میلاد زیودار^۲، امین میر^۱، سجاد بازوند^۱، ماندانا ساکی^۳، زهره امیدی فرد^۴

۱. دانشجوی کارشناسی پرستاری، دانشگاه علوم پزشکی لرستان

۲. دانشجوی کارشناسی علوم آزمایشگاه، دانشگاه آزاد بروجرد

۳. دانشگاه علوم پزشکی لرستان، عضو هیات علمی دانشگاه

۴. مربی بالینی، دانشگاه علوم پزشکی لرستان

افلاک / سال پنجم / شماره ۱۵۱۴ / بهار و تابستان ۱۳۸۸

چکیده

مقدمه و هدف: مصرف مواد اعتیاد آور یکی از مشکلات بزرگ در جوامع گوناگون می باشد که علاوه بر مشکلات جسمی باعث ایجاد مشکلات روحی روانی برای فرد، خانواده و جامعه می شود. قشر دانشجویی به علت تأثیر زیاد گروه همسالان و کنجکاوی و همچنین حس استقلال و دوری از خانواده از این نظر در معرض خطر قرار دارند که این خود باعث بر هم زدن بهداشت روحی و روانی دانشجویان و تأثیر مستقیم بر وضعیت زندگی و علی الخصوص وضعیت آموزشی و ارتباط آنان بین سایر دانشجویان می شود. هدف این پژوهش تعیین نگرش و شیوع مصرف مواد اعتیاد آور و عوامل ایجاد کننده آن در بین دانشجویان یکی از رشته های دانشگاه آزاد بروجرد بود.

مواد و روش ها: این مطالعه توصیفی- مقطعی است. ابزار جمع آوری اطلاعات، پرسشنامه ای ۳۰ سوالی بود که از ۲ بخش تشکیل شده بود در بخش اول اطلاعاتی در زمینه سن، جنس، رتبه تولد، وضعیت تاهل، وضعیت مسکن، سطح درآمد و تعداد اعضای خانواده مورد پرسش قرار گرفته و در بخش دوم اطلاعاتی در زمینه نگرش دانشجویان در مورد مواد اعتیاد آور و شیوع مصرف این مواد و علل زمینه ساز آن مورد سنجش قرار گرفت. پرسشنامه مذکور بعد از محاسبه پایایی و روایی در بین ۱۰۰ نفر از دانشجویان به روش سرشماری مقطعی پخش شد و سپس داده با آمار توصیفی و آزمون کای دو تجزیه و تحلیل شد.

یافته ها: ۳۸ درصد از شرکت کنندگان حداقل یک بار از مواد اعتیاد آور استفاده کرده بودند که از این بین ۷۲ درصد علل مصرف خود را تفریح و سرگرمی بیان کردند. ۱۹ درصد مصرف سیگار را بیان کردند که ۸۶ درصد آنان دارای یک فرد سیگاری در بین اعضای خانواده خود بودند و ۵۲ درصد تحریک دوستان و فشارهای روحی را عامل مصرف خود گزارش کردند. ۳۶ درصد مصرف قلیان را گزارش کردند که ۷۷ درصد آنان تفریح و جمع دوستان را عامل آن دانستند. ۸ درصد هم از ترامادول و ریتالین استفاده کرده بودند که ۵۰ درصد علت مصرف را تفریح و تحریک دوستانشان بیان کردند.

نتیجه گیری: با توجه به نتایج بدست آمده تفریح، تحریک دوستان و وجود اعتیاد در خانواده احتمال مصرف مواد اعتیاد آور توسط دانشجویان را افزایش می دهد که این خود توجه بیشتر والدین به این امر، بالابردن میزان آگاهی دانشجویان و همچنین ایجاد تفریحات سالم برای این قشر جامعه را می طلبد تا میزان گرایش این قشر به تفریحات ناسالم و مواد اعتیاد آور کمتر گردد.

واژه های کلیدی: بهداشت روانی، سیگار، قلیان، سوء مصرف مواد، علل زمینه ساز

مقدمه

اعتیاد ابتلای اسارت آمیز فرد به ماده یا دارویی مخدر است که او را از نظر جسمی و روانی به خود وابسته ساخته و کلیه رفتارهای فردی و اجتماعی او را تحت شعاع قرار می دهد (۱). سوء مصرف مواد و اعتیاد که به حق در میان مردم به بلای خانمانسوز شهرت یافته، امروزه به یکی از دغدغه های بزرگ جوامع بشری تبدیل شده است. تمامی صاحب نظران و متخصصان اعتیاد معتقدند که اعتیاد و سوء مصرف مواد را باید یکی از بارزترین مشکلات زیستی- روانی- اجتماعی دانست (۲). آمارها بیانگر افزایش مصرف مواد در میان نوجوانان و جوانان است که با توجه به درصد جمعیت جوان به کل جمعیت، ایران با ۳۱/۲ درصد دومین کشور جهان بعد از اردن (۳۲/۹) می باشد (۲). همچنین شرایط خاص جغرافیایی و هم مرزی با بزرگترین تولید کننده مواد مخدر در جهان (افغانستان) کشور را با مشکلات بسیاری روبرو کرده است (۳). در تحقیقی که صارمیان و همکاران (۱۳۸۴) بر روی ۲۹۹۷ دانشجوی شهر تهران انجام دادند میزان مصرف قلیان ۳۴ درصد و سیگار ۲۴ درصد گزارش شد (۴). در تحقیقی دیگر که توسط سیام (۱۳۸۴) بر روی ۸۰۰ دانشجوی دانشگاه رشت صورت گرفت ۴۶/۷۵ درصد افراد تجربه استفاده از مواد مخدر را ذکر کردند و میزان مصرف در دانشجویانی که به دور از والدین در خانه های استیجاری زندگی می کردند از بقیه دانشجویان بالاتر (۲۹/۲۸ درصد) بود (۱).

با توجه به ارتباط مصرف مواد با سایر کج روی ها و پیوند ناگسستنی آن با مشکلاتی نظیر اختلال روانی، فرار از منزل، پرخاشگری و خشونت در اجتماع، دزدی، بزهکاری، افت تحصیلی و اقدام به خودکشی و فحشا (۴)، پیشگیری و پیدا کردن علل و عوامل زمینه ساز در گرایش جوانان علی الخصوص دانشجویان به این مسئله، مهم و ضروری بنظر می رسد. با توجه به عدم بیان علل و عوامل زمینه ساز در گرایش جوانان به

اعتیاد در پژوهش هایی که تاکنون صورت گرفته هدف اصلی ما در این پژوهش بررسی شیوع سوء مصرف مواد اعتیاد آور و علل و عوامل زمینه ساز موثر بر آن در بین دانشجویان یکی از رشته های دانشگاه آزاد بروجرد می باشد.

مواد و روش ها

این مطالعه، یک مطالعه توصیفی- مقطعی است. نمونه شامل ۱۰۰ نفر از دانشجویان یکی از رشته های دانشگاه آزاد بروجرد که در این دانشگاه مشغول به تحصیل و سال دوم تحصیلی به بالا بودند که به روش سرشماری انتخاب شدند. در این مطالعه دانشجویان سال اول به دلیل عدم سازگاری مناسب با شرایط دانشجویی و زندگی خوابگاهی و همچنین عدم آگاهی از بعضی مواد اعتیاد آور از مطالعه حذف شدند.

ابزار جمع آوری اطلاعات را پرسشنامه ای محقق ساخته تشکیل می داد که بعد از مطالعه کتب علمی معتبر و بر اساس مطالعات قبلی تهیه و تنظیم شد. هر چند پرسشنامه ساخته شده حاصل مطالعات و بررسی های فراوانی بود ولی جهت اعتبار علمی پرسشنامه از روش اعتبار محتوا و استفاده از نظرات اصلاحی ۲ نفر از اساتید دانشگاه علوم پزشکی لرستان استفاده شد و برای پایایی آن از روش آزمون مجدد در بین ۶ نفر با دوره تکرار ۷ روز بعد استفاده شد (۰/۸۵ = r).

این پرسشنامه شامل ۲ بخش بود که در بخش اول، هفت سوال در مورد اطلاعات دموگرافیک شامل سن، جنس، وضعیت تاهل، سطح درآمد، وضعیت مسکن، تعداد اعضای خانوار و رتبه تولد مورد پرسش قرار گرفت. در بخش دوم، بیست و دو سوال در مورد شیوع مصرف مواد اعتیاد آور از جمله قلیان، سیگار، ترامادول، ریتالین و ... و همچنین عوامل زمینه ساز آن در بین دانشجویان مورد پرسش قرار گرفت. برای رعایت موازین اخلاقی و همکاری بیشتر دانشجویان و دقت بیشتر در پرکردن اطلاعات و همچنین جلوگیری از هرگونه سوگیری، ابتدا هدف از انجام این پژوهش به دانشجویان توضیح داده

بیشترین درصد دانشجویانی که سوء مصرف مواد را بیان کردند یعنی ۸۶ درصد در بین خانواده خود دارای یک فرد معتاد بودند.

جدول ۱: فراوانی دانشجویان مورد مطالعه بر حسب وضعیت تاهل و مواد مصرفی

محل سکونت سوء مصرف مواد	شخصی فراوانی درصد	استیجاری فراوانی درصد	خوابگاهی فراوانی درصد	جمع	
				فراوانی درصد	فراوانی درصد
سابقه قبلی مصرف	۱۸	۱۳	۷	۳۸	۱۰۰
مصرف کنونی سیگار	۱۳	۵	۱	۱۹	۱۰۰
مصرف کنونی قلیان	۱۵	۱۳	۷	۳۵	۱۰۰
مصرف کنونی ریتالین و ترامادول	۴	۲	۲	۸	۱۰۰

جدول ۲: فراوانی دانشجویان مورد مطالعه بر حسب وضعیت آنان نسبت به سوء مصرف مواد و محل سکونت

وضعیت تاهل سوء مصرف مواد	مجرد فراوانی درصد	متاهل فراوانی درصد	جمع کل	
			فراوانی درصد	فراوانی درصد
سابقه حداقل یکبار مصرف مواد	۳۲	۶	۳۸	۱۰۰
مصرف سیگار	۱۷	۴	۲۱	۱۰۰
قلیان	۳۱	۵	۳۶	۱۰۰
ریتالین و ترامادول	۶	۲	۸	۱۰۰

بحث

با توجه به نتایج حاصله، ۳۸ درصد دانشجویان سابقه سوء استفاده از مواد اعتیاد آور را دارند که در این بین ۲۱ درصد مصرف کنونی سیگار را برای خود ذکر کردند. در تحقیقی که سیام در رابطه با بررسی شیوع سوء مصرف مواد اعتیاد آور در بین دانشجویان پسر دانشگاههای مختلف رشت انجام داده نتایج بررسی نشان داد که ۴۶/۷۵ درصد دانشجویان مورد مطالعه سابقه تجربه استفاده از حداقل یکی از مواد اعتیاد آور سیگار را داشته اند و بیشترین درصد آنان (۲۴/۱۳ درصد) مصرف سیگار را تجربه کرده اند که با نتایج تحقیق حاضر مطابقت دارد (۱).

شد و به آنان اطمینان داده شد که تمامی جواب ها محرمانه بوده و نیازی به نوشتن نام و نام خانوادگی نیست. بعد از پر کردن پرسشنامه به روش خودایفایی توسط دانشجویان و جمع آوری آنها، داده ها توسط نرم افزار SPSS ۱۶ و آزمون کای دو مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفت.

نتیجه گیری

شرکت کنندگان شامل ۵۳ پسر و ۴۷ دختر با دامنه سنی ۱۹ تا ۲۷ سال بودند. در مورد وضعیت تاهل ۱۴ درصد متاهل و ۸۶ درصد مجرد بودند. ۲۶ درصد درآمد کمتر از ۳۰۰ هزار در ماه داشتند. ۲۶ درصد خوابگاهی، ۳۳ درصد خانه شخصی و ۲۶ درصد منزل اجاره ای داشتند.

۳۸ درصد دانشجویان سابقه مصرف حداقل یکبار از مواد اعتیاد آور ذکر کردند که از این تعداد ۶۶ درصد پسر و ۳۴ درصد دختر بودند و بیشترین ماده سوء مصرف شده قلیان با ۳۶ درصد بود با توجه به جدول شماره (۱) مصرف مواد در افراد مجرد ۶۶ درصد و در افراد متاهل ۳۴ درصد بود. نتایج نشان می داد که ۲۳ درصد افرادی که سابقه مصرف مواد اعتیاد آور دارند در گروه سنی ۲۰-۲۲ سال قرار داشتند. در مورد رابطه بین مصرف مواد و وضع درآمد، ۳۹ درصد سوء مصرف کنندگان مواد، دانشجویان با وضع درآمد ضعیف (کمتر از ۳۰۰ هزار تومان) بودند.

جدول شماره ۲ نشان می دهد که بیشترین درصد دانشجویانی که سابقه سوء مصرف مواد و مصرف قلیان دارند مربوط به دانشجویانی می باشند که در خانه های شخصی زندگی می کنند که انجام آزمون کای دو رابطه معنی داری را نشان داد ($P < 0.05$).

در مورد انگیزه گرایش به مواد مخدر همانطور که در جدول شماره ۳ مشاهده می شود بیشترین عامل گرایش دانشجویان به قلیان سرگرمی و تفنن و در مرحله بعد تحریک دوستان می باشد و آزمون کای دو رابطه معنی داری را نشان داد ($P < 0.05$).

جدول ۳: فراوانی دانشجویان مورد مطالعه بر حسب وضعیت آنان نسبت به سوء مصرف مواد و انگیزه گرایش

انگیزه	سرگرمی و تفنن	تحریک دوستان	فشار روحی	کنجکاوی و لذت	سایر موارد	جمع
سوء مصرف مواد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد	فراوانی درصد
سابقه قبلی مصرف	۲۴	۶۳/۱۵	۳	۷/۸۹	۳	۷/۸۹
مصرف سیگار	۹	۴۷/۳۶	۵	۲۶/۳۱	۰	۲۶/۳۱
قلیان	۲۷	۷۷/۱۴	۴	۲/۸۵	۲	۲/۸۵
ریتلین و ترامادول	۲	۲۵	۲	۱۲/۵	۱	۱۲/۵

پیشگیری از اعتیاد آنها داشته باشد. در تحقیقی که در رابطه با میزان آگاهی از اعتیاد در دانشجویان شهرستان دارستان انجام شد، نتایج بررسی نشان داد بین وضعیت سکونت دانشجویان و مصرف مواد مخدر تفاوت معنی داری است (۷) که مطابق با نتایج تحقیق حاضر می باشد. در تحقیق حاضر بیشترین عامل گرایش دانشجویان به مواد مخدر و قلیان را در حله اول سرگرمی و تفنن و در مرحله بعد تحریک دوستان عنوان شده است. در تحقیقی که واگذار درباره سیگار کشیدن پرستاران در غرب نیویورک انجام داد بیشتر آنها سیگار کشیدن دوستانشان را عامل موثر ذکر کردند (۸) که البته این تفاوت اندک نتایج با ما شاید به علت اختلاف فرهنگی باشد. در میان دانشجویانی که سوء مصرف داشتند، ۸۶ درصد آنان دارای یک فرد معتاد در بین اعضای خانواده خود بودند که شاید یکی از اصلی ترین علل گرایش جوانان به اعتیاد، همین داشتن زمینه خانوادگی باشد که این خود توجه بیشتر والدین به این امر را می طلبد. بنابراین آنچه نهایتاً از این بحث نتیجه می گیریم آن است که والدین و مسئولین دانشگاهها نظارت بیشتری در زمینه حل مشکلات روانی و اجتماعی مبذول دارند. همچنین سایر مسئولین ذیصلاح با برنامه ریزیهای مناسب جهت ایجاد مراکز تفریحی و تشکیل کلاس های ورزشی و هنری در رشته های مختلف برای پر کردن اوقات فراغت دانشجویان و تشکیل کلاس ها

در تحقیقی که جمالیان و همکارانش در رابطه با میزان اعتیاد و نوع عقاید دانش آموزان کرمانی درباره سیگار انجام دادند، نتایج بررسی نشان داد که ۴۰/۵۴ درصد از دانش آموزان پسر و ۱۳/۸۱ درصد از دانش آموزان دختر و ۶۹/۰۴ درصد از هنرآموزان فنی پسر حداقل یکبار مصرف سیگار را تجربه کرده اند (۵) در این بررسی سابقه مصرف مواد در افراد متاهل بیشتر است.

در تحقیقی که دکتر خالقی و همکارانش در رابطه با میزان فراوانی مصرف داروهای اعصاب و روان و مواد مخدر در میان دانشجویان دانشکده پزشکی شهر رفسنجان انجام دادند نشان داد که میزان مصرف مواد مخدر در افراد مجرد بیشتر است (۶). که البته با تحقیق حاضر ما متفاوت است که شاید به علت بررسی وضعیت کنونی این افراد در بررسی دکتر خالقی باشد چون در بررسی سابقه سوء مصرف، به علت اینکه افراد متاهل هم امکان سوء مصرف در زمان مجردی داشته اند، پس میزان و فراوانی آنها بیشتر از مجردها است. نتایج بررسی حاضر نشان داد که بیشترین افرادی که سابقه سوء مصرف مواد و قلیان را دارند افرادی هستند که در خانه های استیجاری و به دور از والدین خود زندگی می کنند. این مسئله نشان می دهد که زندگی کردن در کانون گرم خانواده و سرپرستی و نظارت مناسب خانواده ها روی جوانان می تواند تاثیر مثبت زیادی بر

منابع

۱. سیام شهره. بررسی شیوع سوء مصرف مواد اعتیاد آور بین دانشجویان پسر دانشگاههای رشت. طبیب شرق ۱۳۸۶؛ ۸(۴): ۲۷۹-۲۸۵

۲. سهرابی فرامرز، هادیان مینا، دائمی حمیدرضا، اصغر نژاد علی اصغر. اثربخشی برنامه آموزشی رفتار سالم در نگرش دانشجویان به مصرف مواد. مجله علوم رفتاری ۱۳۸۷؛ ۲(۳): ۲۰۹-۲۲۰

۳. یکه فلاح لیلی، مومنی علی، ترکاشونداحمد، جهانی حسین. فراوانی مصرف اکستازی و عوامل موثر در اعتیاد به اکستازی از دیدگاه دانشجویان. مجله حیات. ۱۳۸۸؛ ۱۵(۲): ۷۳-۸۰

۴. صارمیان فرهاد، بوالهبری جعفر، پیروی حمید، قاضی محمود، شیوع مصرف مواد در میان دانشجویان تهران. مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران. ۱۳۸۶؛ ۴: ۳۳۵-۳۴۲

۵. اطهره جاودان، جمالیان رضا. میزان اعتیاد و نوع عقاید دانش آموزان کرمانی درباره سیگار. رسانه داروپخش. ۱۳۶۴؛ ۵۴: ۱۰-۱۴

۶. خالقی عزت الله، صیادی احمد رضا، ناظم محمد. بررسی میزان فراوانی مصرف داروهای اعصاب و روان و مواد مخدر در دانشجویان پزشکی رفسنجان. سومین همایش اعتیاد یزد. ۱۳۸۳ بهمن: ۲۲۱-۲۲۲

۷. فروتنی محمدرضا. بررسی میزان آگاهی از اعتیاد در دانشجویان لارستان. سومین همایش اعتیاد یزد. ۱۳۸۳ بهمن: ۲۱۸-۲۱۹

و سمینارهای برای بالابردن اطلاعات آنها در زمینه اعتیاد و خطرات و مضرات آنها انجام گیرد.

تقدیر و تشکر

در پایان جا دارد از تمامی دانشجویان شرکت کننده در پژوهش و تمامی کسانی که ما را در انجام این پژوهش یاری کردند به خصوص آقای فرزاد ابراهیم زاده برای کمک به تجزیه و تحلیل آماری نتایج تشکر و قدر دانی نماییم

This document was created with Win2PDF available at <http://www.daneprairie.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.